

En litterær skattekasse

LAGERLÖF: Den svenske forfatter Selma Lagerlöf (1858-1940) var født på herregården Mårbacka i Värmland i Sverige, hvor hun også døde. Sidste år var det hundrede år siden, at hun, som den første kvindelige forfatter, modtog Nobelprisen, og i år er det 70 år siden, at hun døde. Begge dele har betydet fornyet interesse for Selma Lagerlöf.

Umiddelbart kunne man tro, at hendes værker kun havde litteraturhistorisk værdi for nutidsmennesket, men både bibliotekernes lånerstal og boghandlerens salgstal tyder på en tidløs aktualitet.

Mit første møde med Selma Lagerlöfs univers begyndte hos min farmor og farfar som barn. Min farmor havde ophængt en juleuro forestillende Niels Holgersen forvandlet til en nisse flyvende i luften på den hvide tamgås Morten Gase. Jeg spurgte nysgerrigt: "Hvem er det, som hænger der?" Og min farfar svarede: "Det er Niels Holgersen, kender du ikke ham?" Det gjorde jeg ikke. Min mor købte senere en smukt illustreret udgave af børnebogen "Niels Holgersens vidunderlige rejse gennem Sverige", som stod på reolen derhjemme sammen med alle de andre svenske børnebøger af Astrid Lindgren og Elsa Beskow. Bogen anses som Selma Lagerlöfs mest kendte og blev skrevet på foranledning af den svenske folkeskolelærerforening og udgivet i 1906.

Bogen handler om den 14-årige dreng Niels Holgersen, som især tænker på at spise og sove og på at drille dyrene på gården, hvor han bor. En dag bliver han uvenner med gårdnissen, som forvandler ham til en nisse, men samtidig giver ham evne til at tale med alle dyr. Gårdens tamme gås fortæller, at den gerne vil flyve langt væk sammen med de vilde gæs, og før Niels Holgersen får set sig om, ser han sig selv i luften på ryggen af den tamme gås sammen med vildgæssene. Gæssene kalder ham for Tommelto. Sammen tager de på en kulturhistorisk rejse til Lapland, igennem alle Sveriges landsdele, hvor Niels Holgersen samtidig lærer alle Sveriges dyr at kende. De bliver hans venner. Nissen har lovet at gøre ham til menneske igen, hvis han kommer hjem til slagtebænken med gasen. Det gør han efter otte måneder. Men i stedet for at blive slagtet redder

» Selma Lagerlöf blev Sveriges stærkeste repræsentant for det moderne gennembrud.

Niels Holgersen gasen fra slagting, og i samme øjeblik bliver han menneske igen. Hans godhed har hjulpet ham. Den bliver hans belønning. Hans rejse har også været en dannelse rejse.

At gøre sig fortjent til noget synes at være et tilbagevendende tema i Selma Lagerlöfs digtning. I den lille fortælling "Rødhalsen" fra novellesamlingen "Kristuslegender" fra 1904 møder vi rødhalsen, som ikke har en eneste rød fjer i sin fjerdragt. Rødhalsen spørger Vorherre, hvorfor den har fået navnet rødhals, når den end ikke ejer en eneste rød fjer? Vorherre svarer, at den har fået navnet, men selv skal gøre sig fortjent til sine røde halsfjer. Rødhalsen og dens slægt troede, at de kunne gøre sig fortjent til de røde fjer, hvis de elskede hinanden højt, eller hvis de sang så højt, de kunne, men intet af det hjalp. Først da rødhalsen flyver efter en kæmpe menneskemængde ud af Jerusalems porte, sker der nyt. Rødhalsen ser tre mennesker blive korsfæstet, og at en af de korsfæstede får en tornekrone på hovedet. Rødhalsen ser også, at der pibler blod fra dennes pande. Alt sammen så drabeligt, at rødhalsen passer på sine unger, så de ikke kan se de dramatiske begivenheder. I stedet flyver rødhalsen, som ellers plejer at være menneskesky, hen til den korsfæstede og trækker med sit næb tornene fra tornekransen ud af den korsfæstedes pande. Fra den korsfæstede falder der en dråbe blod ned på rødhalsens bryst, og den korsfæstede åbner sine læber og hvisker: "For din barmhjertigheds skyld har du nu vundet det, som din æt har stræbt efter lige siden verdens skabelse". Fortællingen er senest blevet gengivet i en smuk publikation, fra "edition luga" i 2009, ledsaget af kunstneren Gay Christensens levende træsnit. I et efterskrift hertil gør for-

henværende biskop Jan Lindhardt op med Selma Lagerlöfs tidstypiske livsholdning, at hvis man gør det gode, så får man det godt, og lader i stedet

en kristendomsforståelse, hvor døren til gudsriget står åben for os alle, uanset vore gerninger, komme i højsædet.

At Selma Lagerlöf har rod i kristendommen, er uomgængeligt, men hun krydrer sine fortællinger i et univers af både tro og overtro, mennesker, dyr og overnaturlige væsner, som er karakteristisk for symbolismen. Hendes primære inspirationskilde var især barnedommens mennesker og natur i Värmland og de familiære relationer på Mårbacka, som i dag er indrettet til museum.

Selma Lagerlöf levede selv et udramatisk liv. Hun rejste som ung til Stockholm og uddannede sig til lærer og underviste herefter på en pigeskole i Landskrona i ti år, samtidig med at hun indledte forfatterarbejdet. Hun debuterede som forfatter i 1891 med romanen "Gösta Berlings Saga", hvis gennemslagskraft ikke mindst skyldtes hendes åndelige mentor Georg Brandes, som anmeldte den positivt i Politiken. Selma Lagerlöf blev Sveriges stærkeste repræsentant for det moderne gennembrud.

Selma Lagerlöf var allerede fra barnsben bevidst om forfatterarbejdet og havde som helt lille læst både H.C. Andersens eventyr og Bibelen. Hendes evne til både at skrive til den almene befolkning og til eliten synes at være en særlig force, som de i alt 42.000 efterladte breve er et bevis for. Herunder er knap halvdelen breve fra fans, som fortæller om den personlige betydning, hendes værker har haft for dem. Et udsnit af de efterladte breve kunne i efteråret ses på Post & Tele Museet i København.

Ud over at være en flittig forfatter var Selma Lagerlöf samtidig aktiv debattør og deltog i kampen for kvinders rettigheder, herunder stemmeretten. Stærkest står dog hendes litterære skattekasse, hvor nærvær og sanselighed er nogle af ingredienserne. Et smukt bidrag til den nordiske litteratur.

MARIA STENSGÅRD POULSEN er cand. mag. i kunsthistorie og dansk, Aarhus Universitet 2009. Censor i billedkunst og dansk ved Lærer og Pædagoguddannelsen. Skribent ved North Art Magazine. Gift og mor til tre børn.

